

De Blauwe Klauwier

uitgave: V.W.G. de Kempen

o-o

7^e Jaargang Nummer 4 september 1981

o-o

Redactie; Ludy Aarts, Rob Aarts, Jan Wouters, Frank Neyts,
Lex Peeters, en Henk Hendriks.

Redactieadres: De Wagenmaker 30, 5506 CS Veldhoven.

Inhoud:

1. De Groote en Kleine Vlasroot, Jacques van Kessel en
Wim Jacobs.
2. Tentoonstelling in Brabants Natuurmuseum, Paul van
Kerkhoven.
3. Kijk eens naar de maan, Jan Wouters.
4. Vogelvaria: Lex Peeters.
5. Ornithomania: Frank Neijts.
6. Vogelwaarnemingen in de Kempen, Henk Hendriks.
7. Voor U gelezen, Jen Wouters.
8. In Memoriam Ties Jacobs, Wim Jacobs.

Verder werkten aan dit nummer mee:

Tekeningen: Wim Jacobs, Mies van Hout.

Verdere medewerking: Tom Heynen bij Ornithomania en
Vogelwaarnemingen in de Kempen.

Denk vooral weer aan de volgende UITERSTE INLEVERDATUM:
Zondagavond 24.00 uur op 15 november bij Rob Aarts, die
dan weer smachtend achter een pilsje wacht op de copy en
stipt op tijd de brievenbus vergrendelt.

V O G E L W E R K G R O E P D E K E M P E N

Sekretariaat:

Frank Neyts, van Speykstraat 16, 5612 GE Eindhoven
tel. 040-432469

Penningmeester:

Wim v.d. Voort, Kruisstraat 75, 5541 RE Reusel
tel. 04976-1759 giro:3675103

Bestuursleden:

Jan Wouters (gespreksleider), Lindestraat 6, Reusel
tel. 04976-2391

Frank Neyts (algemeen coördinator), van Speykstraat 16,
Eindhoven. tel. 040-432469

Maarten Manders, Adriaanstraat 25bis, Utrecht

Peter Voorn Den Haas 63, Valkenswaard tel.04902- 12106

Lex Peeters, Marialaan 26, Reusel tel. 04976-2271

Argieven:

1. Broedvogels: Tom Heynen, Jan Sluytersweg 26, Eindhoven
tel. 040-114873
2. Niet-broedvogels: Lex Peeters, Marialaan 26, Reusel
tel. 04976-2271
3. Dia's: Wim de Kroon, Kuikeindseweg 6, Middelbeers
tel: 04244-2329

Inleiding:

De Groote- en Kleine Vlasroot zijn vennen, gelegen in de gemeente Veldhoven langs de Volmolenweg.

Vennen zoals deze waren er vroeger veel, maar heidegebieden met hun vele vennen zijn zeldzaam geworden in de Brabantse Kempen. Gelukkig zijn er hier in de Kempen nog enige over, maar toch moeten we konstateren, dat de meeste ervan verloren zijn of sterk in waarde achteruit gaan.

Helaas zijn er in de Kempen vrijwel geen vennen meer met een plantengroei van het voedselarme venmilieu. Een plantengroei, die in de jaren vijftig nog op zeer veel plaatsen in de Kempen te vinden was.

Met name de ontwatering en de voedselverrijking vormen de problemen in deze gebieden. Vergelijken we de verschillende Kempische vennen met elkaar, dan zien we duidelijk, dat de Vlasrootvennen nog een belangrijke waarde hebben.

Voor ons was dit de aanleiding tot de samenstelling van een globale vegetatiekaart van het gebied. Het zou wenselijk zijn verder vegetatieonderzoek te verrichten. Verder zijn zaken bekeken als waterhuishouding en beheer, omdat deze belangrijk zijn voor het behoud van het gebied. Voor diegenen, die geïnteresseerd zijn in het gebied, is een uitgebreid verslag ter inzage te verkrijgen. Dit artikel is een korte samenvatting van dit verslag. We willen er de waarde en de problemen van een typisch Kempisch natuurgebied mee onder ieders aandacht brengen.

Ligging van het gebied:

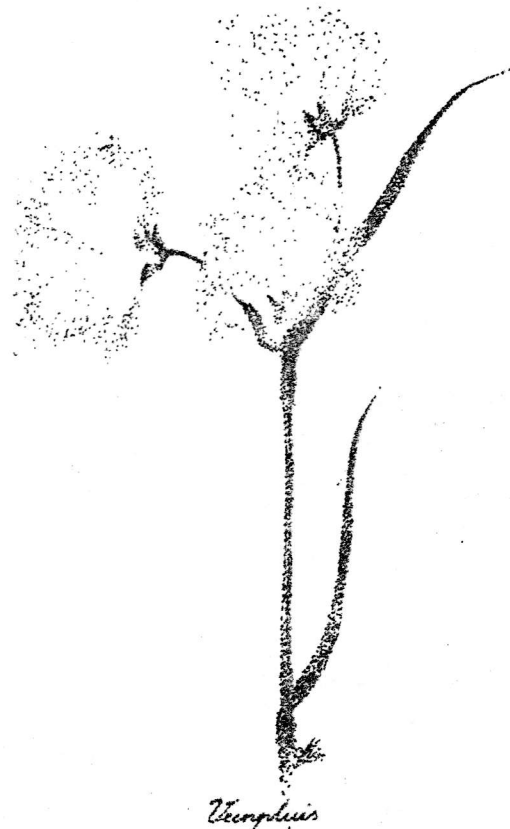
Het is erg opvallend, dat de Vlasrootvennen van alle kanten zijn ingesloten door stuifzandheuveld. Aan de noord, zuid en oostzijde door een betrekkelijk smalle strook. Aan de zuidoostzijde zijn de stuifheuveld vanwege ontginningen niet meer zichtbaar. Het was ook hier zeer heuvelachtig, hetgeen reeds bleek uit de oude benaming "de Rooterbergen". Met name bij de Grootte Vlasroot is duidelijk te zien, dat het geheel in een langgerekt dal is gelegen. Dit doet ons denken aan een gedeeltelijk dichtgestoven rivierarm. Een gewone uitgestoven vlakte lijkt niet aannemelijk, vanwege de bovengenoemde situering van de stuifzandheuveld. Verder is het interessant, dat het gebied een hogere rug vormt in het landschap, die naar de noordwestzijde overgaat in het beekdal van de Run en naar de oostzijde in het beekdal van de Dommel. Een en ander doet de theorie van een dichtgestoven rivierarm weer op losse schroeven staan. Alleen uitgebreid bodemonderzoek zal deze problemen in de toekomst kunnen oplossen.

Verklaring voor de naamgeving:

Vlasroot:

Vroeger werd veel vlas verbouwd als akkergewas en na diverse bewerkingen diende dit als grondstof voor het maken van linnen. Als een van deze bewerkingen moest het Vlas geroot worden, wat meestal gebeurde in vennen of sloten. Op verschillende plaatsen in de Kempen komen we vennen tegen, waar het woord Vlas, vlasroot of root in terug te vinden is. Niet alleen bij vennen, maar ook bij stukken grond of gebieden komen we deze namen tegen. De mensen in Veldhoven spreken nooit over de Vlasrootvennen maar altijd over "de Vlaassloot".

Toch moet de benaming Vlasroot met het vlasroten te maken hebben, omdat op oude topografische kaarten het heuvelachtige gebied ten zuiden van het ven staat aangegeven met de naam "Rooterbergen". Volgens het boek "Dialekt van Kempenland" van de Bont is het telen van vlas in Oerle al voor 1900 in onbruik geraakt.

Toelichting op de vegetatiekaart:

De vegetatie:

Als we de globale vegetatiekaart van de Grootte- en Kleine Vlasroot eens bekijken, dan zien we:

- a. Gagelstruwelen
- b. Weenpluisbegroeiingen
- c. Vochtige heidevegetaties
- d. Overgangen van vochtige- naar droge heide.

We zien duidelijk, dat er met name bij de Kleine Vlasroot nogal wat storingsvegetaties voorkomen. Een uitzondering vormt het noordoostelijk gedeelte, waar nog vrij veel Klokjesgentiaan voorkomt.

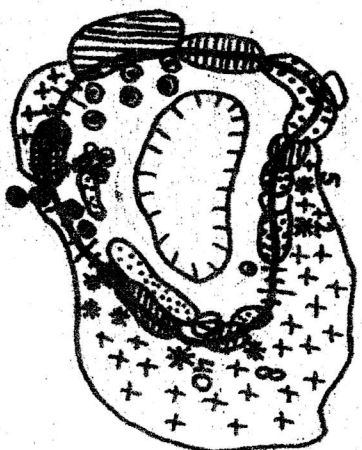
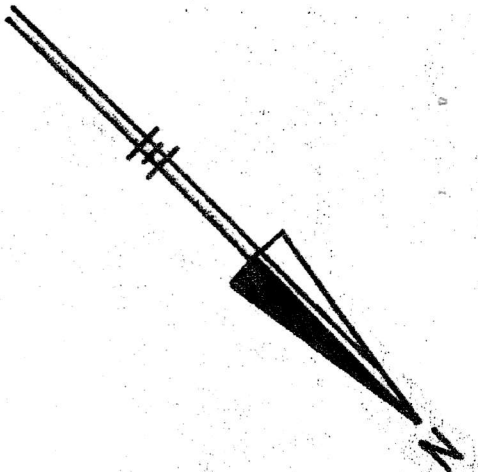
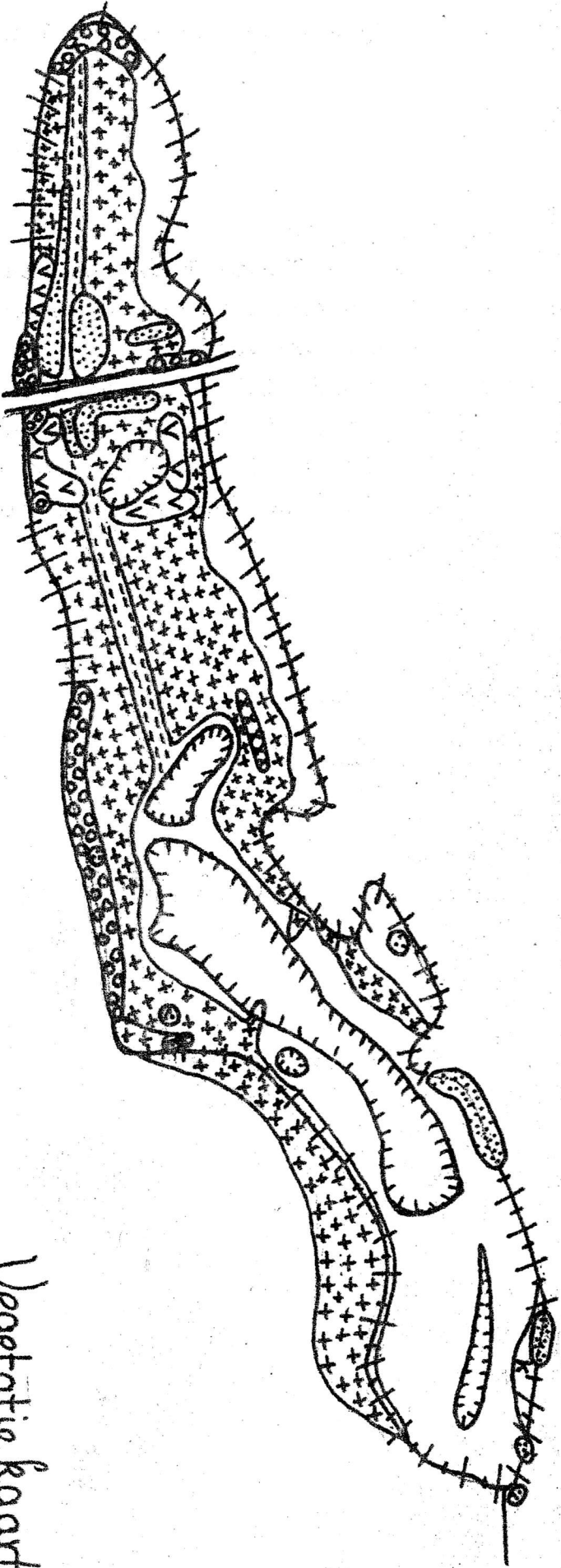
Bij de Grootte Vlasroot zijn er in het zuidelijk deel nogal wat storingsvegetaties. Verder een smalle strook Pitrus (Pitrus is een duidelijke storingsindicator). Voor het overige ziet de Grootte Vlasroot er nog redelijk uit en laten we hopen, dat de Pitrusbegroeiing zich niet verder uitbreidt.

Wat er allemaal mis kan gaan!

- De gemeente Veldhoven heeft in 1966-1967 de z.g. Supervlasroot zonder vergunning aangelegd. Het overtollige water uit de zandafgraving werd via een grote pomp in de Grootte Vlasroot gepompt en via een brede, diepe sloot afgelaten en afgevoerd naar de Dommel. Door deze activiteiten zette zich een dikke sliblaag op de bodem af.
- Vroeger is een gedeelte van de Grootte Vlasroot beplant geweest met dennen. Uiteraard liep deze aanplant op een mislukking uit. De vele sloten en slootjes stammen waarschijnlijk uit dezelfde periode.
- De supervlasroot heeft een ontwaterende invloed op de omgeving en verhoogt uiteraard de rekreatiedruk op de beide natuurlijke vennen

Grote-en Kleine Masroot

Vegetatie kaart.

Schaal: 1-2500

situatie 9-8-80

J.P.R.

Verklaring:

grens natuurgebied

smal zandpaadje

open water met waterlelies

Pitrusvegetatie

Wateraandbei

Witg spec

Storingsvegetatie.
(afzonderlijke bespreking)

Gagel

Pipestroo (soms met Struik-enof Dopheide.)

Veenpluis

Kruipend Struisgras

Witg spec.

Pitruspollen (afzonderlijke staande.)

Klokgentiaan met aantallen.

Witte Snavelbies

Waterhuishouding:

Zoals reeds eerder vermeld, valt het op, dat er vele sloten en slootjes in en om de vennen liggen. We kunnen stellen, dat het altijd een gevaarlijke zaak is als er in en om vennen sloten liggen: er kan water uit het ven stromen, wat natuurlijk erg nadelig werkt. Gevaarlijker is echter de mogelijkheid van instroom van verontreinigd water uit omringende landerijen, zeker wanneer het gaat om intensief bemeste landbouwgronden. We hebben dan ook voorstellen gedaan om een aantal sloten te dempen; zeker sloten die geen functie meer hebben als afwateringssloot t.b.v. landbouw, maar juist wel in- en uitstroom veroorzaken zouden gedempt moeten worden.

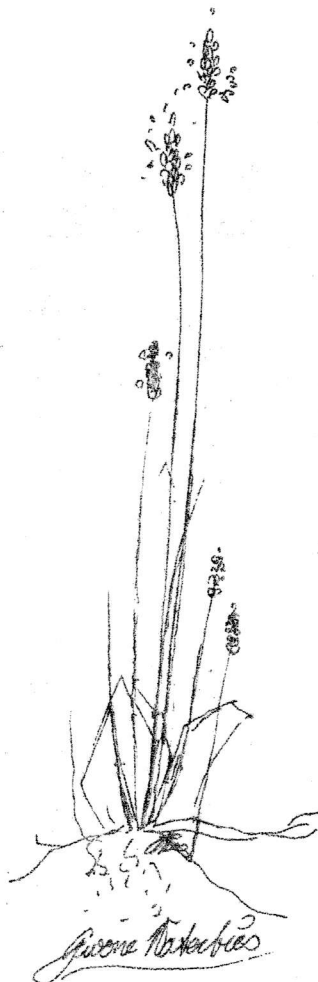
Beheer:

Onderhouds- en beheerswerkzaamheden kosten geld, wij vinden echter dat dit laatste stukje heide met vennen in de gemeente Veldhoven zijn geld waard is. Ten slotte zijn de diverse vennen- en heidegebieden in de gemeente Veldhoven al jaren geleden helemaal opgeruimd.

Het gehele natuurgebied ligt ingesloten tussen complexen naalddhout, grotendeels stammend uit de jaren 30. Het lijkt ons zinvol om gedeeltes weg te kappen en opnieuw in te planten. Met name inplant met loofhout lijkt ons erg goed, omdat dan vanwege de onderbegroeiing sprake zal zijn van een betere buffering.

Van belang is vooral de handhaving van een dichte begroeiing langs de randen van het gebied, op de overgangen bos-landbouwgronden en bos-asfaltweg.

De waterlelies, welke vrij veel voorkwamen in de Grootte Vlasroot zijn door de gemeente Veldhoven in sept./okt. 1980 verwijderd.

Bedreigingen:

- Ontwatering d.m.v. sloten, die te dicht bij het gebied of erin liggen. Zelfs zijn er verbindingssloten met de vennen. Het lijkt ons niet noodzakelijk, dat bij de Grootte Vlasroot een afsluiter is geplaatst om overtollig water uit het ven te laten weglopen. Deze afsluiter is nl gemakkelijk te vernielen, waardoor water uit het ven kan wegstromen.
- Het nieuwe fietspad ligt te dicht aan de Kleine Vlasroot. De landschappelijk fraaie ligging van het pad gaat bij de gemeente blijkbaar boven de belangrijke natuurwetenschappelijke waarde van de Kleine Vlasroot.
- Intensieve bemesting met vooral drijfmest is ongewenst. Er kan een grote invloed op het venmilieu ontstaan.
- Overmatige betreding van de venoevers kan onherstelbare schade toebrengen aan de aanwezige plantengroei.
- De jaarlijks in de bossen te houden motercross lijkt ons geen problemen te geven. Wel echter de gelegenheidscrossers, die menen overal maar doorheen te kunnen scheuren. Strengere controle is gewenst, daar de venoevers kunnen worden beschadigd.

Jacques van Kessel en Wim Jacobs.

Tekeningen: Mies van Hout en Wim Jacobs.

PERSBERICHT

Nieuwe permanente tentoonstelling in het Natuurhistorisch Museum Tilburg: "ZOOGDIEREN IN NEDERLAND".

In het Natuurhistorisch Museum, dat vanaf 2 oktober bekend zal zijn onder de naam:

NOORDBRABANTS NATUURMUSEUM,

zal vanaf diezelfde datum een permanente tentoonstelling te zien zijn over de in Nederland voorkomende zoogdieren.

De Nederlandse Zoogdierfauna is in vergelijking met bijvoorbeeld de avifauna tamelijk arm. Toch is de belangstelling van de mens voor deze diergroep altijd erg groot geweest. Dat vindt zijn oorzaak in verschillende duidelijk aanwijsbare factoren. Op de eerste plaats behoort de mens zelf bij deze diergroep. Die verwantschap uit zich in overeenkomstig gedrag, lichaamsbouw en fysiologie.

Verder spruit die belangstelling voort uit de sterke band die de mens heeft ontwikkeld met een aantal zoogdiersoorten die hem van nut bleken te zijn. Nuttig vanwege hun intelligentie (hond), kracht (paard), eetbaarheid of bezit van een bruikbare huid (rund), of hun vermogen ongedierte te verdelgen (kat). Anderen zag en ziet de mens als concurrenten (vos, otter enz) of als belagers van zijn voedselvoorraden en overbrengers van ziekten (ratten en muizen).

Kenmerkend voor de zoogdieren zijn: het vermogen hun jongen te zogen (waaraan ze hun naam ontleen), het bezit van een behaarde huid en het feit dat het jonge dier zijn eerste levensperiode binnen het moederlichaam doorbrengt.

Behalve aan deze algemene aspecten wordt in de tentoonstelling vooral aandacht besteed aan de aanpassingen van de zoogdieren aan hun voedsel. Met name de bouw van de schedel verraadt bij elke zoogdiersoort wat hij op zijn menu heeft staan. Achtereenvolgens worden den planteneters (ree, haas, konijn enz), de insecteneters (vleermuizen, spitsmuizen), vleeseters (vos, marterachtigen, wilde kat) en alleseters nader bekeken. De weg die het voedsel moet afleggen door de dunne darm is afhankelijk van de voedselsoort. Een ware vegetariër als het schaap bezit een dunne darm van maar liefst 28 meter!

Zo zijn in de tentoonstelling de meeste zoogdieren te bekijken die in Nederland voorkomen. Sommigen van hen worden zelden door iemand in het veld waargenomen: de zoveelste klacht tegen de verloedering van onze natuurgebieden.

DEZE TENTOONSTELLING KWAM TOT STAND MEDE DANKZIJ EEN SUBSIDIE VAN HET PROVINCIAAL ANJERFONDS NOORD-BRABANT.

Paul van Kerkhoven.

KIJK EENS NAAR DE MAAN.

Het is tegenwoordig algemeen bekend dat een groot deel van de trekvogels 's nachts trekken. Toch is dit de mens heel lang niet of nauwelijks opgevallen. Dat komt natuurlijk omdat de vogels 's nachts niet zichtbaar zijn. Ze zijn soms wel te horen tijdens de trek, maar dat geldt maar voor een beperkt aantal soorten. Alleen bij vuurtorens bleek soms de overweldigende massaliteit van de nachttrek, als een enorme zwerm vogels rond een vuurtoren cirkelde.

Tegenwoordig kan men met behulp van radar zwermen vogels zichtbaar maken en zo de omvang van de trek (zowel overdag als 's nachts) pas goed vaststellen. Maar deze manier van vogels waarnemen is slechts aan enkelen voorbehouden. Toch is het zien van trekkende vogels een fascinerend gezicht en ik verbaas me steeds weer over de gedrevenheid waarmee de vogels op hun doel af gaan.

Het bekijken van dagtrek zal voor geen vogelaar een probleem h hoeven te zijn. De oudste methode om iets van de nachttrek te zien is naar de maan te kijken. Al in het begin van deze eeuw was er een Amerikaan die dat deed en zo met behulp van "moon-watching" het eerste onderzoek aan nachttrek deed.

Ook ik probeer wel eens een glimp op te vangen van de nachtelijke trek. Dat is eigenlijk nog gemakkelijker dan overdag de trek bekijken. Het kan gewoon thuis vanuit de luie stoel. Voorwaarde is wel dat de maan zichtbaar is, het liefst zo rond volle maan omdat dan de verlichte oppervlakte het grootst is. Als je dan met een verrekijker of telescoop naar de maan kijkt zie je af en toe een vogel voor de maan langs vliegen.

Ik kijk zo rond volle maan in de tijd dat ik trek verwacht geregeld 's avonds eens een kwartier naar de maan. Langer is moeilijk vol te houden want je moet het onafgebroken doen. In de onderstaande tabel zijn de resultaten van 29 kwartier maankijken samengevat.

TABEL: Verdeling van het aantal per kwartier maankijken waargenomen vogels in de verschillende maanden.

	AANTAL VOGELS PER 15 MINUTEN							totaal kwartieren per maand
	0	1	2	3	4	5	6	
maart	-	1	-	-	-	-	-	1
april	2	1	-	-	-	-	-	3
mei	1	-	-	-	-	-	-	1
aug.	2	-	-	-	-	-	-	2
sept.	3	1	2	1	-	-	-	7
okt.	2	-	-	3	1	4	1	11
nov.	2	-	1	1	-	-	-	4
totaal per aantal	12	3	3	5	1	4	1	

Te zien is dat ik het meeste in het najaar heb gekeken en weinig in het voorjaar, dat komt o,a. omdat er in het najaar veel meer vogels te zien zijn. Veruit de beste maand blijkt

oktober te zijn met de grootste aantallen per kwartier en maar in 20% van de gevallen 0 vogels perkwartier. Toch is oktober niet de enige maand waarin veel nachttrek plaatsvindt. Ook in bv. augustus trekken al veel nachttrekkers weg maar ik heb nog geen goede treknacht getroffen. Dit geldt ook voor het voorjaar. Dan zijn er maar een paar nachten waarin zich het grootste deel van de trek afspeelt en dan moet je dus geluk hebben.

Als je nagaat hoe klein het stukje hemel is dat door de maan wordt gevormd en dan per kwartier daar 5 vogels kunt langs zien vliegen, dan realiseer je je pas hoeveel vogels er zo per nacht over komen. Toch is wat je ziet natuurlijk wel van het toeval afhankelijk omdat je maar zo'n klein stukje kunt overzien. Dit geldt zeker als er maar weinig trek is. Dat blijkt bv. uit het feit dat ik op 9 Okt. 1976 vanaf 20.15 3 vogels in een kwartier zag en een uur later vanaf half tien geen. Op echt goede avonden zie je vrijwel steeds iets: zo telde ik op 12 okt. 1978 zowel vanaf kwart over zeven als vanaf vijf over tien 5 vogels per kwartier. Zodoende kun je toch een indruk krijgen van de trekintensiteit. Deze methode wordt daarom bij onderzoeken nog wel gebruikt ondanks de radar.

Over de invloed van het weer op de nachttrek valt niet zoveel te zeggen omdat je alleen kunt tellen als het helder is of vrijwel helder (een dun wolkje hindert niet en vergroot zelfs de verlichte oppervlakte). Ik heb wel wat over de wind goteerd maar door het kleine aantal waarnemingen valt daar niet veel uit te halen. De keren dat ik minstens 1 vogel heb gezien was de wind meest zwak of matig, maar dat komt ook het meeste voor. De windrichting waarbij ik het meest heb gekeken en gezien is zuidoost.

Dan nog iets over de vogels. De richting waarin ze vliegen is wat je kunt verwachten: zuid tot west in het najaar en noordoost tot oost in het voorjaar (maar 2 vogels!)

Een nadeel van het nachttrek kijken is dat je de soort van de vogels die je ziet meestal niet kunt vaststellen (dit geldt ook voor radarwaarnemingen). Er bestaat in ieder geval één uitzondering op en dat is de Kievit; die is zonder problemen te herkennen met zijn typische silhouet. Op twee avonden heb ik die soort gezien. Verder is er niet zoveel onderscheid mogelijk. Soms nog wel grote en kleine vogel maar daar kun je je ook nog in vergissen omdat ze erg hoog kunnen vliegen. Toch is een lijsterachtige of leeuwerik wel ooit te herkennen. Een bijkomende steun kunnen de geluiden zijn hoewel je die binnen natuurlijk meestal mist. Toch kan het geluid van Koperwieken of Zanglijsters een aanwijzing geven.

Alles bijelkaar kun je dus zeggen dat het maankijken geen perfecte manier is om de nachttrek te bestuderen maar je kunt ermee wel vaststellen of er trek is. En dat is anders lang niet altijd te zien.

Dus wat let je om ook eens een paar kwartiertjes te "moonwachten", het is minstens even afwisselend als menig tv programma en je betaalt geen kijkgeld. Je kunt het best beginnen voor de maan helemaal vol is, want hoe voller ze wordt des te later komt ze op en dan wordt het echt nachtwerk (dan heb je nog wat aan die "nachtkijker"). Misschien smaak je nog eens het genoeg van een rij Kraanvogels die voor de maan langsglijdt of van een zwerm Goudhaantjes op 1 km hoogte. Daar zit ik nog op te wachten.

Jan Wouters

VOGEL- VARIA

kleine Zilverreigers
Camargue, juni '78

**samenstelling:
lex peeters**

VLAAMSE GAAI ALS NESTKASTBEWONER!!

Vorig jaar ('80) bleek een grote kast in de Reuselse Moeren, eigenlijk bedoelt voor Uilen bewoond te zijn door een Vlaamse Gaai. Het nest bevatte al jongen. Tot zover ons bekend is het niet bepaald een gewoonte van deze soort, gebruik te maken van nestkasten.
(meded. W.v'd. Voort).

RANSUILEN SLACHTOFFER VAN BOUWKUNST VORIGE NESTBEWONERS.

Op 01-06-'80 werden ten westen van de visvijver te Bladel in een oud Kraaiennest 2 vliegvlugge Ransuilen dood aangetreffen. Beide ex. bleken verstrikt geraakt te zijn in wat touw dat verwerkt was in het nest, wat hun het verlaten van hun geboorteplaats verhinderde. Van de situatie zijn dia's gemaakt. Typisch was overigens dat deze Ransuilbroedplaats op slechts 50 m. afstand gevestigd was van een door Steenuilen bezette nestkast.
(Lex, Wim)

HOLLENBROEDERS DE DUPE VAN KORTZICHTIGHEID JAGERS.

Via mondelinge mededelingen van de opzichter van landgoed "Ten Vorsel" te Bladel is vernomen dat dit jaar vele hollen van oude bomen in dit prachtige bosgebied door jagers met plastic zijn afgesloten. Hun rede hiervoor is naar alle waarschijnlijkheid geweest de in hun ogen schadelijke vogels als Spreeuwen en Kouwen te bestrijden. Daar deze activiteit in de broedtijd plaats vond zijn diverse broedgevallen, ondermeer die van 2 Zwarte Spechten mislukt.
(meded. Marco B.)

HONKVASTE KERKUIL

Dit jaar werd een reeds jarenlang bezette broedplaats van een Kerkuil in een oud sigarenfabriek te Hapert verwoest door een brand. Verschillende maanden later werd Marco B. er door iemand op attent gemaakt dat een van de Uilen zich nog steeds in het pand bevond. Bij controle vond de vogel die in goede conditie bleek te zijn op klaarlichte dag aangetroffen op een stapel kisten. Dit terwijl men op kleine afstand van hem vollop aan het werken was.
(meded. Marco B.)

KRAAIEN STEEDS BRUTALER?

Op 19-05-'81 fietste ik met Wim van de Voort naar de Reuselse Moeren. Boven de weiden ten Oosten van dit terrein merkten we 2 Zwarte Kraaien op, hoog in de lucht, fel achter een klein zangvogeltje aan vliegend. Op een gegeven ogenblik lukte het hen het slachtoffer (vermoedelijk 'n Graspieper) tot vlak boven de grond te krijgen en hem hier zelfs te grijpen. Na een kort gevecht met twee soortgenoten ging één van de Kraaien met de prooi in zijn bek er vandoor. Even later vonden we in de Moeren weer diverse Eenden- en Duiveneieren, en zelfs een ver bebroed Ransuilenei, allen duidelijk door Kraaien aangepikt. Ondanks het feit dat we ook voorgaande jaren veel geroofde eieren vonden waaronder in 1980 een van een Waterral, hebben we in onze inventarisatie-verslagen gericht aan S.B.B. steeds gevraagd niet tot afschot van Zwarte Kraaien over te gaan. Hebben we hier echter nog wel te maken met een zuiver natuurlijke zaak, of kan de sterke toename van het aantal in de broedtijd pleisterende ex. van deze soort in de Moeren (nu al c.a. 55 ex. waaronder veel niet broedende vogels op 110 h.a.) beter gezien worden als een soort storingseffect????
(Lex)

TÉ ENG BOOMHOL.

Die holenbroeders op Ten Vorsel toch.....

Zo'n 2 jaar geleden zag de beheerder hier tegen de stam van een Beuk aan de oprijlaan een bruinachtige vogel hangen. Bij nader onderzoek bleek dit een Steenuil te zijn. De vogel had een hol (waarin zich overigens een nest Koolmezen bevond) willen binnen gaan dat achteraf te eng bleek om zijn kop nog terug te trekken. Dit werd zowel de Steenuil als de jonge Koolmezen fataal!! (meded. Marco B.)

VOOR U AANGEHOORD!

Een paar maanden terug waren het twee programma's die het de moeite waard maakten eens 'n keertje voor de t.v. te gaan zitten. Het ene programma werd uitgezonden onder de naam "Lebensraum in gefahr" (afl. Is de moderne jacht nog wel geoorloofd?) op het Duitse net. Het andere betrof een aflevering van "Leven,.....laten leven", dit keer gewijd aan de nu pas versneld op gang komende ruilverkavelingen in België met haar gevolgen voor het landschap en de natuur.

De vraagstelling "Is de moderne jacht nog wel geoorloofd?" zoals deze aflevering getiteld was deed bij mij vermoeden dat de jacht sterk bekritiseerd zou gaan worden, maar nee hoor!, eerder het tegendeel was waar. Het tegengestelde pro-jachtbetoog dat aan het grote publiek werd voorgeschoteld zal ik hieronder beknopt trachten weer te geven.

Door de ver doorgevoerde invloed van de mens op de natuur zijn op veelerlei manieren verstoringen in het ecosysteem ontstaan. Hierbij kan gedacht worden aan wegeaanleg, toerisme, ruilverkavelingen en ontginningen, en zeker niet op de laatste plaats aan de monocultuur. In deze eenzijdige biotopen (b.v. Dennenakkers zonder ondergroei) komt ook een eenzijdige fauna voor waardoor voor sommige diersoorten geen predators aanwezig zijn omdat het milieu niet aan diens levensvoorwaarden voldoet. Hierdoor kan de populatiegrootte voor bepaalde soorten sterk groeien.

Er zijn in Duitsland "Wildschutzgebieten" waar de rust gewaarborgt wordt door een toegangsverbod. Hierin speelt de jager de rol van de ontbrekende predator. In Duitsland zijn 63000 jachten die vrijwel allen in privéhanden zijn. Niet de geschikste jager maar de hoogste betaler krijgt de jacht toegewezen. Om het jagen effectiever te maken moet op elk jachtterrein verplicht minstens één persoon een hond bij zich hebben. Hierdoor zal een geschoten dier niet zo gemakkelijk ongevonden en dus nutteloos achterblijven.

De wildstand wordt bepaald aan de hand van uitwerpselen, sporen, resten in de vorm van botten en door tellingen. Bij Reeën worden oude, slechtgebouwde en ongezonde dieren, maar ook rivalen afgeschoten (Gék, maar hierin herken ik opvallend duidelijk veel uit de nazi-ideologie: "De sterkste en beste moeten overblijven!"). Hierbij horen de termen Zukunftbok en Afschutzbok.

Het is verplicht jaarlijks de wildstand op te geven bij een controle-raad. Deze raad beslist dan welke soorten mogen worden bejaagd en aan de hand van geweien die dienen te worden ingeleverd wordt gecontroleerd of een bepaalde Ree al dan niet terecht is afgeschoten.

Benadrukt wordt nog dat bij water afschot (van met name Wilde Eenden) noodzakelijk is.....

Populair zijn in Duitsland tentoonstellingen en traditie's. Tijdens Trofeeëntentoonstellingen krijgt de jager kans bekendheid te verwerven. Zijn ingestuurde geweien worden voorzien van een naamplaatje en bij de rest gehangen (prestige in de jacht wordt hierdoor dus ook nog eens gestimuleerd).

Tal van lachwekkende traditie's tijdens de jacht blijken vooral in Duitsland nog traditie te zijn. Zo krijgt een jager na een Ree geschoten te hebben een handdruk van zijn Collega's waarna een Dennekakje in 3 twijgjes wordt gespleten: Eén ervan wordt op de hoed van de jager geplaatst, de tweede wordt bij wijze van laatste maaltijd in de bek van de Ree gelegd en de laatste wordt gebruikt om de schotwond af te dekken. Daarna wordt vol lof de hoorn geblazen.....

De uitzending eindigt tenslotte met de mededeling dat de goed georganiseerde jacht (het examen dat afgelegd moet worden is zo zwaar dat 30% van de deelnemers zakt) er de oorzaak van is dat Duitsland een zeer rijke fauna bezit, dit in tegenstelling tot alle andere Europese landen. Typisch, maar even terug las ik nog in het Eindhovens Dagblad dat het Nederland was die de rijkste wildstand heeft.....

Het tweede programma was naar mijn smaak heel wat interessanter en vooral objectiever.

De laatste decennia zijn in België de ruilverkavelingen grote invloed gaan uitoefenen op het landschap in Vlaanderen. In 1962 pas vonden hier de eerste verkavelingen plaats met als doel de landbouw rendabeler te maken door o.a. de infrastructuur te verbeteren, de kavels te vergroten en de afwatering uit te breiden. Bij de ruilverkavelingen (verder R.V.) kent men verschillende typen: de ploegrui (2 pachters ruilen land waarbij er geen verandering komt in eigendomsrecht), kavelruil (2 pachters laten elkaars pachten ruilen), Ruilverkaveling bij overeenkomst, vrijwillige ruilverkavelingen, R.V.'s uit kracht van de wet (grote R.V.'s bij infrastructurale werken).

Als voorbeeld om de gevolgen aan te tonen wordt Kasterlee (een plaatsje in de Belgische Kempen) genomen. Vóór de verkavelingen van '71/'72 trof je hier kleinschalige weidenpercelen aan met vele houtwallen en boerenslootjes. Nu zijn die slootjes uitgegraven tot brede, diepe, rechte kanaaltjes zonder oeverbegroeiing. De bomen zijn verdwenen en rechtlijnige verharde wegen zijn aangelegd. Doordat R.V.'s in België vaak overhaaste werken zijn en de milieubeschermers vrijwel geen inspraak hebben ontstaan veel problemen. Zo wordt véél meer vernield dan eigenlijk nodig zou zijn. In Nederland is dat anders (aldus de gespreksleider dan!). Eerst worden daar de belangrijkste terreinen vastgelegd die behouden dienen te blijven. Verder worden er na de R.V. meer bomen aangeplant dan er gesneuveeld zijn.

In tegenstelling tot in Nederland is in België de hoogdmoot van de boeren zelf zeer fel tegen de gedwongen R.V.'s. Men heeft een handtekeningenactie onder de boeren gehouden met als uitslag een massaal NEE!!!. De oorzaken hiervoor zijn vooral de gehechtheid aan familiegronden en de bestaande traditie's. De belangen bij de R.V.'s liggen eigenlijk behalve bij een kleine minderheid onder de boeren (grootgrondbezitters) meer bij de landelijke economie. Ongeveer een kwart van de Belgische bodem zal verkaveld gaan worden. 66% van de landbouwgronden zouden zgn. R.V.-behoefstig zijn. 99% van de onkosten, door de R.V.'s veroorzaakt worden betaald door de gemeenschap.

Wat de natuurbescherming betreft is er een kleine revolutie ten goede geweest. De wet is daar gewijzigd voor de Vlamingen. Er wordt iets meer rekening gehouden met de natuur. De Walen hadden hier absoluut geen behoefte aan.

Het is echter slechts een kleine stap in de goede richting geweest. Gaan we namelijk naar de mate van inspraak kijken die er voor de natuurbeschermers is dan rammelt er nog veel aan de wet. Niets is er bij de rechtbank te betwisten, niets heeft nog te maken met democratie.

Laten we hopen dat men van Nederland geleerd heeft en dat België toch nog een beetje landelijk zal blijven!!!!

(Lex).

IN MEMORIAM MARK VERWAEST.

Even terug vernamen we de zeer trieste mededeling dat Mark Verwaest op jonge leeftijd aan de gevolgen van een autoongeluk is overleden.

Hij had net een kampje in het Belgische Limburg achter de rug toen een dronken automobilist op het groepje fietsende Wielewalers inreed. C.a. 2 weken later, op 5 september 1981 is Mark aan de verwondingen overleden.

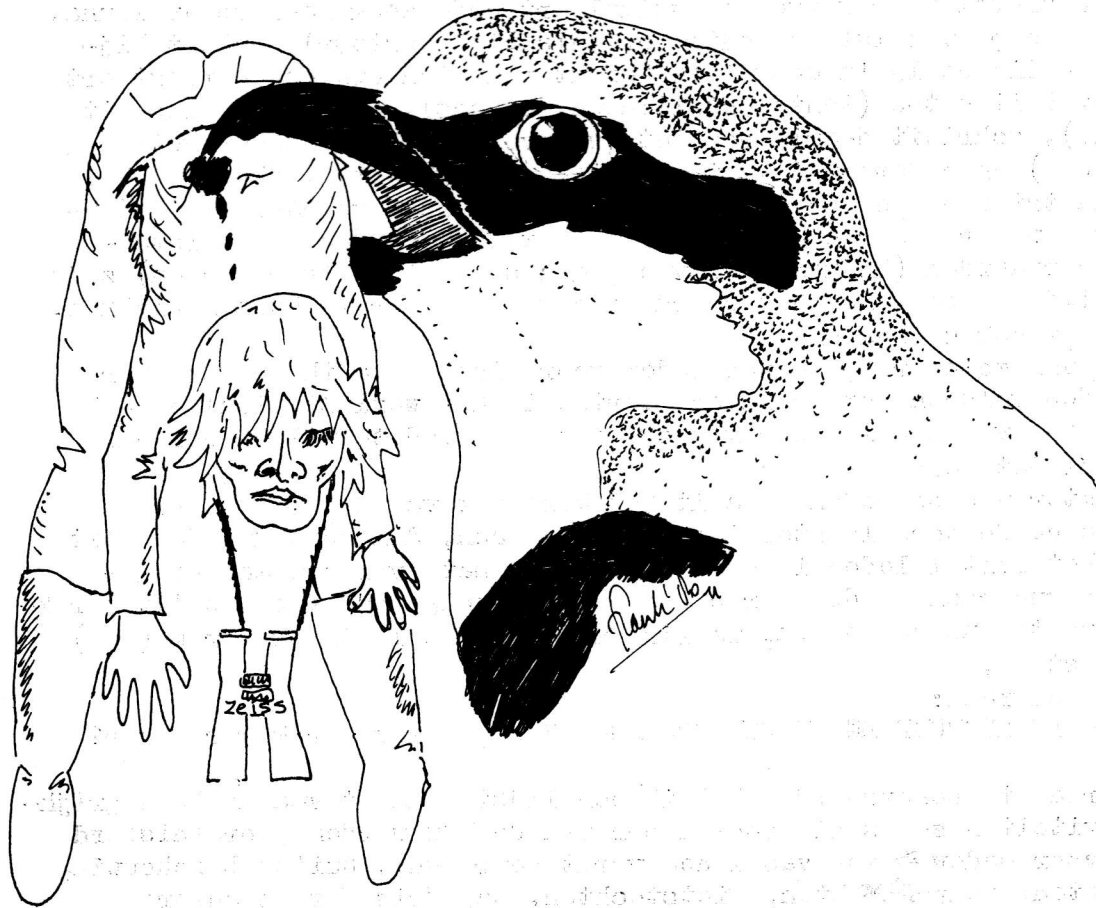
Mark was een zeer fanatiek lid van de Wielewaal (afd. Mol/Turnhout). Verscheidende mensen van onze werkgroep kenden hem goed. Vaak kwam je hem tegen in de omgeving van Postel/Mol, maar ook regelmatig in de Nederlandse Kempen, aan het Goorven, de Keyenhurk, of op de Cartierheide.

Vooraf van zijn kennis van vogels was veel te leren. Mark was zeer geïnteresseerd, rustig, kritisch, en wanneer nodig erg serieus, terwijl plezier en gezelligheid bij hem hoog in het vaandel stond.

We zullen hem altijd dankbaar blijven voor zijn vriendschap, alsmede zijn inzet bij het beschermen van de zo bedreigde natuur.

Lex.

ORNITHO - MANIA

uitvoering:

frank neijts

Analyse van een VOGEL WERK GROEP

De huidige ledenlijst (per 15 september 1981) telt 39 leden, 10 proefleden en van 9 mensen weten we nog steeds niet of ze nu wel of niet lid zijn of worden.

Voorzichtigheidshalve ga ik uit van een ledenbestand van 50 man. T.o.v. vorig jaar is dat een aardige vooruitgang, te weten 25%.

Hoera dus, of.....

Helaas, een nadere analyse leert ons dat deze cijfers bedrieglijk zijn. Volgt u allen hieronder mijn bevindingen:

Wij heten v o g e l w e r k g r o e p. Hierin herkennen wij 3 verschillende woorden: v o g e l, spreekt voor zich; w e r k, stam van het werkwoord w e r k e n; g r o e p, meerder mensen bijeen dus. Mijn interpretatie van het gehele woord (vogelwerkgroep) is deze: Een groep mensen kijkt vaak naar vogels, probeert de gegevens aldus verkregen zinvol te bewerken en stimuleert onderzoek naar de avifauna. Een g r o e p vereist bovendien organisatie (bestuur), belegt bijeenkomsten die deels 'n edukatief karakter moeten dragen, manifesteert zich naar buiten toe (tentoonstellingen, stands), geeft een blad uit (redaktie), schrijft daarin ook iets (waarvoor getypt en gestencild moet worden) en onderhoudt contact met andere, soortgelijke groepen. Aan de laatstgenoemde voorwaarden moet m.i. worden voldaan om 'n fatsoenlijke w e r k g r o e p genoemd te willen worden. De eerstgenoemde voorwaarden (kijken naar v o g e l s en er iets mee doen) zijn noodzakelijk om daar nog het woord v o g e l voor te kunnen plakken. Je kunt het ook zo zeggen:

De leden van zo'n groep moeten ieder voor zich aan althans een paar voorwaarden voldoen (of pogingen daartoe in het werk stellen) om ook lid van een v o g e l w e r k g r o e p genoemd te willen worden.

Maar draai dat eens om:

Het karakter van de leden bepaalt het karakter van de g r o e p. Houden we nu de normale stemmingsprocedure aan, dan moet dus de helft + 1 van het aantal leden in meer of mindere mate voldoen aan de genoemde voorwaarden om de g r o e p als zodanig ook v o g e l w e r k g r o e p te kunnen noemen, waarin dus v o g e l en w e r k (e n) centraal staan.

En nu de hamvraag:

IS DE VOGELWERKGROEP DE KEMPEN OOK EEN V o g e l w e r k g r o e p?

Om die vraag te beantwoorden heb ik een lijst gemaakt van de belangrijkste activiteiten zoals die door leden van de VWC worden georganiseerd (en waarvoor medewerking van leden wordt gevraagd). Buiten beschouwing zijn gelaten: Kempentochten, Pietstochten, Cap Gris Nez en andere bezigheden waarbij de gezelligheid en zuiver genieten voorop staan.

Die lijst is verdeeld in 3 hoofdgroepen:

- A. Zuiver organisatorisch werk
- B. Activiteiten betreffende vogels
- C. Andere activiteiten.

Iedere hoofdgroep is dus weer onderverdeeld en achter iedere activiteit heb ik het door mij geschatte percentage deelnemers vermeld (leden). Die percentages zijn soms echt "geschat", maar dat zal het totaalbeeld nauwelijks beïnvloeden.

A. Organisatie

1. Bestuur (12%)
2. Redaktie (12%)
3. Organisatie en medewerking t.t.'s en stands (10 à 15%)
4. Organisatie tellingen en inventarisaties (5%)
5. Programma vergaderingen en planning (12%)

A. Organisatie

Men moet zich hierop niet verkijken, daar bijv. de helft van het bestuur in de redactie zit en ook de andere 3 activiteiten door een aantal van deze mensen worden ontplooid.

B. Vogelactiviteiten.

1. Plassen- en bekenntellingen (20 à 25%)
2. Inventarisatieweekendes (echte vogelaars 10%)
3. Soort-tellingen (10 à 20%)
4. Archief (10%)
5. Artikelen over vogels schrijven (variabel, maximaal 20%)
6. Regelmatig gegevens insturen voor oproepjes, archief e.d. (max. 25%)
(Houdt dus ook in regelmatig vogelen, tellen en dagboek bijhouden op eigen houtje)
7. Vogelkundige bijdrage aan vergaderingen (10%)

Ook hier 'n vertekend beeld, daar hier weer veel mensen uit A. bij zijn.

C. Andere activiteiten.

1. Kapakties (soms wel 40 à 45 %)
2. Onderzoek macrofauna de Hees en Landsard (20 à 25%)
3. Veenonderzoek Groot Goor (20 à 25%)
4. Flora en waterkwaliteit heidevennen (10%)
5. Pollenanalyse e.d. (varierend van 2 tot 20%)

Ook hier vaak dezelfde mensen bij de diverse activiteiten, maar grotendeels andere als bij A. en B. !

Laten we de kapakties even buiten beschouwing dan kunnen we grofweg 25% rekenen tot A. en B. samen en 25% tot C.

Houden we dus 50 % over. Hiervan zijn 20% nieuwe leden die we nog niet kunnen beoordelen, al wordt méér dan de helft daarvan op de vergaderingen gezien, een hoopvol teken!

De resterende 30% bestaat uit leden die om allerlei redenen niet aan activiteiten KUNNEN deelnemen, doch vaak wel regelmatig op vergaderingen komen, voorzover mogelijk meedoen met bijv. plassentellingen en in ieder geval belangstellend zijn.

Maar ook uit leden die gewoon NIETS doen, nauwelijks op vergaderingen komen, nooit iets ondernemen en misschien wel nauwelijks het veld ingaan en weinig tot geen belangstelling voor de VWG tonen. Hun aantal wordt geschat op 15 à 20%.

KONKLUSIE:

Per 15-09-81 blijkt 12 -25% zich ook werkelijk met v o g e l w e r k-groeps-activiteiten bezig te houden. Gemiddeld 25% (maar bij kapakties soms 45%) houdt zich voornamelijk met andere activiteiten bezig die nauwelijks of niets iets met v o g e l (s) te maken hebben.

20% is nog te kort bij de VWG om zich nader te bepalen.

10 à 15% wil wel misschien, maar kan veelal niet.

15 à 20% toont nauwelijks enige belangstelling voor wat dan ook.

Rekening houdend met het feit dat groep A en B grotendeels uit dezelfde mensen bestaat en dat op hen onevenredig veel verantwoording rust door de NAAM die we nu nog hebben, kunnen we rustig stellen dat per 15-09-81 de V o g e l -werkgroep "De Kempen" opgehouden heeft met bestaan.

Frank Heijts

ONBEKENDE GEBIEDEN: DE KEMPEN

In de serie "onbekende gebieden" dit keer een vogelrijk gebied in het zuiden van Nederland. Het schijnt ergens in de omgeving van Eindhoven te liggen en wordt door de inboorlingen "De Kempen" genoemd.

Volgens een voorlopige verkenning bedraagt de oppervlakte van dit gebied zo'n 1000 vierkante kilometer, op wereldschaal een te verwaarlozen iets. Toch zijn er allerlei ontwikkelingen gaande, die verontrustend genoemd kunnen worden. Er wordt melding gemaakt van ruilverkavelingen, huttenbouw, padenaanleg, vuilsort en vermoedelijk nog meer.

Dit is des te kwalijker, daar incidentele excursies aangetoond hebben, dat er zeer veel vogels zitten. Helaas kunnen we alsnog weinig materiaal van deze uithoek aandragen om bij te dragen tot de bescherming ervan. Met name van de weiland-gebieden zijn we uitermate slecht op de hoogte.

Dit is vreemd te noemen, want van diverse kanten hebben we gehoord, dat er in Veldhoven een uiterst actieve Vogelwerkgroep bezig is met leden over geheel de Kempen verspreid. En niet enkele leden, neen!: wel meer dan 50! Het zal U en mij dan ook geheel onbegrijpelijk zijn, waarom ze niet op de hoogte zijn van de vogelstand in allerlei terreinen. Wel blijken er regelmatig inventarisaties uitgevoerd te worden, maar volgens betrouwbare inlichtingen komen deze op rekening van een handjevol personen.

Door een recente infiltratie van één onzer medewerkers in deze Vogelwerkgroep zijn we te weten gekomen, dat er een tweedeling aan de gang is: enerzijds de actieve vogelaars, anderszijds de (actieve) niet-vogelaars. De actieve vogelaars schijnen verantwoordelijk te zijn voor de reputatie die de Vogelwerkgroep ten onrechte heeft opgebouwd. Tevens deelde onze infiltrant mede, dat naar zijn mening de niet-vogelaars allerlei vogelactiviteiten beginnen te belemmeren en een balast gaan vormen voor het bestuur.

Het zal U duidelijk zijn, dat dit kwalijke ontwikkelingen zijn. Immers, hoe kan een "Vogelwerkgroep" goed functioneren en bijdragen aan de natuurbescherming als de niet-vogelaars hand over hand toemenen!?

Er is nog zo immens veel werk op vogelgebied te verzetten, moeten wij, U en ik, blijven toezien hoe jaren verloren gaan? Jaren waarin de ene ruilverkaveling na de andere, de ene huttenbouw na de andere, plaats vinden!?

Ons antwoord is: NEE! Wij zullen dit niet accepteren; we zullen streven naar een frisse, gezonde wind binnen de Vogelwerkgroep, een groep die kan zeggen dat ze werkelijk nuttig bezig is, met gemotiveerde mensen - kunt U ook nog die avond herinneren, dat een onnozel figuur zei: "Mijn Blauwborstjes zitten d'r wel!", ofwel: vogelbescherming zal me een biet zijn - die bereid zijn een deel van hun tijd op te offeren ten behoeve van de vogels.

Daarom willen we de Vogelwerkgroep steun bieden voor het uitvoeren van zinvolle vogeltellingen. Onze commissie WVT is bezig met het opzetten van een weidevogeltelling, bedoelt om nuttige gegevens te krijgen én om beginnende vogelaars vertrouwd te maken met een aantal vogels én om de motivatie op te krikken. Onze infiltrant heeft op de jongste vergadering van de Vogelwerkgroep dit projectje voorgesteld, met als triest resultaat: geen enkele, positieve of negatieve, reactie. Dit alles stemt tot nadenken.....

Tom Heijnen.

Vogelwaarnemingen in de Kempen

**Verzameld door
Henk Hendriks**

DETERMINATIE VAN KROMBEK- EN BONTE STRANDLOPER

Henk Hendriks.

Inleiding

De Bonte Strandloper trekt in enorme aantallen in ons land door, voornamelijk langs de kust. Tevens overwintert de soort in grote groepen hier. (denk aan de waddenzee). De Krombekstrandloper daarentegen trekt in veel kleinere aantallen door en wordt ook meer in het binnenland gezien.

In ons werkgebied worden deze 2 soorten vrij weinig gezien. Alleen in droge zomers zoals in 1976, wanneer veel vennen bijna geheel droogvallen, wordt een gunstig biotoop voor steltlopers gecreeëerd en zien we direct een toename van het aantal waarnemingen. Het komt in feite niet zo vaak voor dat je beide soorten in de Kempen in 1 kijkerbeeld hebt, en zeker niet in behoorlijke aantallen.

Een uitzondering hierop vormen de zandplaten bij de zinkfabriek in Budel-Dorplein, welke een grote aantrekkingskracht op steltlopers blijken te hebben. Praktisch alle in Nederland regelmatig voorkomende steltlopers (dus ook Krombek- en Bonte Strandloper) zijn hier het afgelopen jaar gezien.

B.v. op 13 september 1981 7 Bonte Str.lopers en 13 Krombekken. Op 19 september werden er zelfs 60(!) Bonte Strandlopers gezien wat waarschijnlijk wel het recordaantal is in ons gebied.

In ieder geval ben je in Budel-Dorplein in staat om op je gemak overeenkomsten en verschillen tussen beide soorten te zien.

De zogenaamde "kromme bek" van de Krombekstrandloper is een zeer slecht kenmerk aangezien de snavel van de Bonte Strandloper praktisch even lang is en ook vaak krom.

Het meest in het oog springende verschil is wel de opvallende witte stuit welke de Krombekstrandloper in vlucht toont. Verder maakt de Krombek een veel slankere, elegantere indruk dan de meer gedrongen, compacte Bonte Strandloper. Dat laatste kan overigens knap lastig te zien zijn wanneer je de vogels op een afstandje bekijkt en ze tot aan hun borst in het water waden.

Dan moet je op andere kenmerken afgaan.

Overzicht van de belangrijkste verschillen.

	<u>Bonte strandloper</u>	<u>Krombekstrandloper</u>
Houding:	gedrongen, met korte nek en poten.	Slanker, met langere poten.
vlucht:	Witte staartzijden.	Toont opvallende witte stuit.
Borsttek:	Gestreepte borst, met soms nog een vage zwarte buikvlek in de herfst.	Egale lichte borst met vaak een donkere waas.
Koptek:	Onduidelijke wenkbrauwstreep.	Opvallende wenkbrauwstreep.
Geluid:	2-tonig "tsjirip!"	1-tonig hoog en kort "trie"
Grootte (snavelpunt-staarteinde)	is praktisch gelijk. N.l. 18-19 cm.	

De IJsvogel in de Kempen

Sinds 1975 houd ik zo goed mogelijk het broedbestand van de IJsvogel in de Kempen bij. Dat betekent, dat ik informatie tracht in te winnen van allerlei vogelaars en - belangrijker - dat ik zelf zo veel mogelijk op pad ga om IJsvogels te vinden.

Al met al heeft deze werkwijze geresulteerd in een vrij goed overzicht van het populatie-verloop in de jaren 1975-1981. In de jaren 1960-1972 hebben Frans van Erve en Henk Moller Pillot veel aan IJsvogels gedaan, waardoor ze vele broedparen wisten op te sporen.

De resultaten van dit alles zijn als volgt:

	1945-55 [⊗]	1961-62	1963	1964	1965	1966	1967
B: mogelijke broedgevallen	1	1	0	0	0	3	1
C: waarschijnlijke broedg.	0	0	0	0	1	0	1
D: zekere broedgevallen	14	8	2	0	1	5	16
T: totaal	15	9	2	0	2	8	18

	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
B	2	2	4	3	2	7	9	11	8	5	4
C	0	0	0	0	0	0	2	4	2	2	0
D	13	8	9	8	7-1 [⊗]	7	14	15	8	6	4
T	15	10	13	11	9	14	25	30	18	13	8

	1979	1980	1981
B	1	0	4
C	1	1	0
D	2	2-1 [⊗]	6-1 [⊗]
T	4	3	10

[⊗] Naar gegevens van Braaksma (1956).

[⊗]-1 betekent: tenminste 1 broedgeval mislukt.

Zeer duidelijk zien we de invloed van strenge winters. Na die van 1962/63 kelderde het bestand enorm en het zou nog 5 jaren duren voor het aantal weer op het normale peil lag. Opmerkelijk is de invloed van een harde, doch zeer korte vorstperiode in januari-februari 1976, namelijk ongeveer een halvering in 1976 t.o.v. 1975. Dit verschijnsel - de grote gevoeligheid van IJsvogels voor ook zeer korte vorstperiodes - deed het ergste vrezen en jawel, na de strenge winter van 1978/79 werden in 1979 en 1980 slechts 2 zekere broedgevallen vastgesteld, waarvan er in 1980 nog één mislukte ook!

Gelukkig bleek in 1981 weer een licht herstel te zijn opgetreden met in totaal 6 zekere broedgevallen, waarvan er wederom één (op de zelfde plaats als 1980) mislukte door de ongunstige ligging van de nestwand. Eén paar uit 1981 bracht met succes 2 broedsels groot.

Toch kunnen we stellen, dat de toekomst er voor onze IJsvogels somber uit ziet. Uit een kartering van geschikte steile wanden in 1981 blijkt, dat hun aantal nog slechts zeer gering is en dat de onderlinge afstand tussen de geschikte plaatsen erg groot geworden is, zodat een "eiland-effect" niet ondenkbaar is. Dit pleit ervoor, om volgend jaar kunstmatig een aantal steile wanden bij te maken door het afsteken van beekoevers. Het blijft in ieder geval zaak het broedverloop van de IJsvogel nauwlettend te volgen.

Tom Heijnen.

Nieuwe werkwijze van het bijhouden van vogelarchieven in de Kempen

Sedert de oprichting van onze vogelarchieven in 1976 heeft Lex Peeters het archief voor niet-broedvogels bijgehouden. Tot een jaar geleden heeft Lex hier nog veel aan kunnen doen, maar door studie en de enorme omvang die het materiaal begon aan te nemen, werd het volledig bijhouden en bijwerken van dit archief voor één persoon iets te veel van het goeie.

Om zuiver praktische reden is dan ook een driedeling van dit archief gemaakt. Deze is als volgt:

Lex Peeters	-	duikers, futen, reigers, zwanen, ganzen, eenden, zaagbekken, Kraanvogel, rallen, plevieren en alle overige steltlopers.
Ruud Bouman	-	watervogel-archief (kaartsysteem per teldag per plas), roofvogels, hoenders, duiven, uilen, spechten en kraaien.
Henk Hendriks	-	leeuweriken, zwaluwen, Wielewaal, mezen en alle andere kleine zangvogels (= t/m gorzen).

Op deze manier hopen we de achterstand spoedig in te halen en vol goede moed aan het verzamelen van nieuwe dagboekgegevens te kunnen werken. En dat laatste is hard nodig, want wat blijkt keer op keer als we om dagboeken of allerlei gegevens vragen:

DE MEESTE LEDEN VAN DE VOGELWERK GROEP VERDOMMEN HET OM DAGBOEKEN UIT TE LENEN OF GEGEVENS IN TE LEVEREN!!

Enkele van jullie voelen zich nu aardig op de teentjes getrapt: "maar jullie hebben m'n dagboeken toch al lang gehad !?". Maar hoe gaat dat in de meeste gevallen in z'n werk?

1. In de uitnodiging: "willen jullie komende vergadering dagboeken of losse gegevens meenemen?".
2. Op de vergadering: willen jullie volgende vergadering alsjeblieft je dagb.....
3. Volgende vergadering: ben ik nou blind of hoe zit dat? Jullie raden het al (ken u zelf): geen dagboek te bekennen, ook niet bij controle van alle uithoeken, toilet, kelder etc. van 't Slot.

Kortom, vrijwillig meewerken ontbreekt. Pas na verschrikkelijk lang zeuren en zeuren en slijmen en slijmen strijkt hij over z'n hart: "vooruit dan maar, maar ik wil m'n dagboek wel binnen één week terug hebben". Hebben jullie wel eens stilgestaan hoe veel tijd het kost om dagboeken door te werken en alles netjes per soort per jaar in het archief te stoppen. Wie daarbij denkt dat dat niet veel voorstelt, wil ik eens uitnodigen om z'n eigen dagboek eens door te worstelen: schrijf alle gegevens die in 't archief worden opgenomen over op losse blaadjes (hetgeen nodig is om een dagboek binnen korte tijd te retourneren), verwerk vervolgens alle niet-broedvogelgegevens per soort per jaar, stop de losse blaadjes in een envelop, plak er een postzegel op, schrijf je eigen adres erop, doe 'm op de bus en verwerk vervolgens als je de brief ontvangen hebt alle broedvogelgegevens per soort uit. En doe dat voor je dagboeken van 5 jaar lang. Het overschrijven van dagboekgegevens van een fanatieke vogelaar van één jaar kost ongeveer 5 uur, het verwerken op waterwildkaarten 3-5 uur, het verwerken van niet-broedvogelgegevens 4-5 uur, idem van broedvogelgegevens ca 3 uur. Totaal: 15-17 uur. Valt wel mee, hè?

Tom Heijnen.

voor u gelezen.

samenstelling: jan wouters.

In Ardea (1) 1981 staat een groot artikel over onderzoek aan fouragerende Spreeuwen tijdens de broedtijd. Het onderzoek is uitgevoerd in 6 seizoenen op Schiermonnikoog bij het veldlab van de Groningse universiteit. Men wilde o.a. te weten komen of de Spreeuwen beslissingen nemen over de keuze van de prooi-soort en de landingsplaats, om een zo groot mogelijke hoeveelheid voedsel (= energie) te kunnen verzamelen. De Spreeuwen voerden hun jongen hoofdzakelijk met Emelten uit de polder en rupsen uit de kwelder. De tijd om een rups te halen was 7 keer langer dan die nodig was om een Emelt te vangen, want die zaten dichterbij. Toch kregen de jongen niet alleen Emelten. Dit is waarschijnlijk een kwestie van voedselkwaliteit. Als de jongen lange tijd alleen maar Emelten krijgen te eten, krijgen ze diarree. Het bleek nu dat de Spreeuwen de gemakkelijkste prooi gingen halen als de jongen veel honger hadden, maar dat ze het betere voedsel gingen halen wanneer de kroost min of meer verzadigd was. Wanneer de oudervogel beslist heeft welke voedsel-soort hij zal gaan halen, moet hij besluiten waar hij zal landen in het fourageergebied. Spreeuwen blijken een erg goed geheugen te hebben voor plaatsen waar het aanbod van prooi groot is. Als bij een bezoek snel een prooi wordt gevangen, is de kans groot dat de landingsplaats bij het volgende bezoek daar dicht in de buurt ligt. Plaatsen met weinig prooi, waar het dus lang duurt voor er een prooi wordt gevangen, worden veel minder bezocht. Toch ligt de prooidichtheid die een Spreeuw nog de moeite waard vindt om terug te komen niet elk jaar hetzelfde. Dat hangt samen met het van jaar tot jaar schommelende prooi-aanbod. Een plaats met meer dan de gemiddelde prooidichtheid, van dat jaar, wordt vaker bezocht. Door prooien weg te eten wordt de prooidichtheid verminderd. Het gevolg is dan ook dat na een tijdje, een goed gebied minder wordt bezocht. Toch is deprooi terplaatse dan nog lang niet uitgeput maar de gemakkelijkst te vangen exemplaren zijn op. Om de andere te vangen kost teveel tijd en moeite.

Verder staan in dat nummer van Ardea twee artikelen over Eksters. Het eerste gaat over de rol van beide geslachten bij de verdediging van het territorium. Het betreft hier de studie van een gemerkte Ekster populatie in Haren (Gr.). De Eksters konden verdeeld worden in twee groepen: de niet-broedende, ongepaarde exemplaren die geen territorium hebben en de broedende territo-

riale vogels. Deze broedende Eksters bleven vrijwel steeds binnen hun territorium en verdedigden dit tegen indringers, meestal niet-broeders. Dat verdedigen varieerde echter met de verwantschap van de indringers, met de seizoenen, met de afstand tot het nest en met het geslacht. Zo werden de eigen jongen niet aangevallen in de eerste zomer na het uitvliegen. De neiging om indringers te verjagen was het sterkst gedurende de broedtijd en het zwakst in de ruitijd (= nazomer). Kwamen vreemde Eksters dicht bij het nest dan werden ze eerder aangevallen dan wanneer ze een eind weg van het nest fourageerden. Het mannetje van een territorium-bezittend paar besteedde wel meer tijd aan verdediging dan het vrouwtje en nam ook meestal het initiatief om de indringer te verjagen maar toch varieerde zijn gedrag afhankelijk van het geslacht van de indringer. Het bleek dat in het algemeen de agressie het meest gericht werd op indringers van hetzelfde geslacht, dus vrouwtjes verjoegen vooral en hardnekkiger vrouwtjes (maar ook wel mannetjes) en mannetjes vooral mannetjes. Soms werd een indringer van het andere geslacht helemaal niet aangevallen maar werd ertegen gebaltst. Als de territorium-vogel op dat moment ongepaard was, kon dat tot paarvorming leiden.

Het andere Eksterartikel, van dezelfde auteur: G. Baeyens en over dezelfde populatie, gaat over het broedsucces van de Ekster en de invloed daarop van de Zwarte Kraai. In de loop van 4 jaar is het broedgebeuren van in totaal 103 paar Eksters gevolgd door regelmatige observaties en nestcontroles. Van deze 103 paar kwam het bij 30 paar niet tot het leggen van eieren. De oorzaken hiervoor waren vooral het te laat vestigen van een territorium en hinder van Kraaien. Ruim de helft van de paren kreeg ook werkelijk jongen en bij 40% vloog minstens één jong uit. Het gemiddeld aantal uitgevlogen jongen per broedpaar lag gemeten over alle paren op 1. Van 29 bestudeerde nesten werden uit 4 nesten eieren geroofd, waarschijnlijk door kraaiachtigen. 9 nesten werden om meestal duistere redenen tijdens het broeden verlaten. Van de jongen werd ongeveer een kwart uit het nest geroofd, waarschijnlijk door Kraaien. 15% van de jongen stierf aan ziekte en/of verhongering. Het ziet er dus naar uit dat kraaiachtigen het broedsucces van de Ekster behoorlijk beïnvloeden. Daarom werd bekeken welke soorten de nesten van Eksters bezochten en wat ze deden. De Roek werd slechts één

keer bij een eksternest waargenomen, hij verstoorde niets. Gaaien werden bij 10 van 51 in de gaten gehouden nesten waargenomen maar er werd geen verstoring gezien. Als de nesteigenaars de Gaai zagen, werd hij meteen verjaagd. Ook Kauwen werden geregeld gezien bij de nesten maar hiervoor gold hetzelfde als voor de Vlaamse Gaai. Vreemde Eksters werden bij eenderde van de nesten gezien. Ze werden vaak meteen verjaagd maar niet altijd met succes. Eenmaal werd er nestmateriaal gejat en twee keer eieren. Nog meer nesten (ruim 40%) werden door Kraaien bezocht. Deze zijn niet altijd te verjagen door de eigenaars en in 10% van de gevallen gebeurde net het tegenovergestelde en namen de Kraaien het nest in beslag om erin te broeden. Ook werd het stelen van nestmateriaal, eieren en jongen waargenomen. Als een paar Kraaien zich vlak bij een eksternest vestigden, werden de Eksters veel achterna gezeten wat vaak leidde tot het in de steek laten van het nest. Nadat een Eksterpaar verstoord is komt het soms nog wel tot nieuwe nestbouw en eileg (8 van 23 paartjes) maar dit heeft nagenoeg nooit succes in de vorm van uitgevlogen jongen (1jong op de 8 paar). De Zwarte Kraai is dus een stevige concurrent voor de Ekster. Maar toch hebben Eksters twee manieren om de negatieve invloed van Kraaien op hun broedsucces te verminderen. Op de eerste plaats nestelen ze ook op plaatsen die Kraaien liever vermijden nl. in de buurt van menselijke activiteiten zoals huizen en wegen, parken en speelweiden. Op de tweede plaats maken veel Eksters een overkapping over het nest waarbij maar een kleine ruimte overblijft als nestingang. Nesten in de buurt van menselijke activiteiten worden minder en korter door Kraaien bezocht dan nesten verder weg. Ze hebben ook een groter broedsucces. Voor nesten met een overkapping geldt ongeveer hetzelfde. Het effect van de overkapping werd met proeven nog nader onderzocht door twee, elders uitgezaagde eksternesten, een met en een zonder kap, op 25 m. van elkaar in een bomenrij te binden en te voorzien van kippe-eieren. De eieren waren uit de open nesten steeds eerder verdwenen dan uit de overkapte nesten, ook als de overkapping werd verplaatst van het ene naar het andere nest. Door in de nesten nagemaakte ekstereieren van plasticine (= 'n soort stopverf) te bevestigen, kreeg men de snavelafdrukken van de mogelijke ei-predatoren op die zachte kunstieren. De meeste afdrukken waren van Kraaien en Eksters en één van een Gaai. Men kan zich afvragen waarom niet alle Eksters hun nest overkappen als dat zo voordelig is. Dat heeft niet te maken met nestbouwervaring. De meeste overkapte nesten zijn te vinden in de buurt van menselijke nederzettingen. Dat wijst al op een oorzaak nl. verstoring tijdens de nestbouw door Kraaien. Een andere oorzaak is tijdgebrek bij paren die laat beginnen met nestbouw of die weer opnieuw moeten beginnen.

In Bird Study van maart '81 staat een artikeltje over het inventariseren van Nachtzwaluwen. Het lijkt nu een beetje mosterd na de maaltijd maar er staan toch enkele wetenswaardigheden in. Een bepaald nachtzwaluwengebied in Suffolk is gedurende een broedseizoen, in 1979, 11 keer bezocht, van begin juni tot begin augustus. Er waren daar 9 territoria waar gemiddeld driekwart van de ôô per bezoek zingend werd waargenomen. De zangactiviteit nam niet af in de loop van de onderzoeksperiode en er was geen aanwijzing dat temperatuur, bewolking of maanstand de zang beïnvloedden. Er werden geen bezoeken gebracht tijdens harde wind of regen, dus de invloed daarvan is onduidelijk. De beste tijd voor de zang is het eerste en laatste uur van de nacht.

j.w.

In memoriam

TIES JACOBS

Geboren: 25 februari 1923 te Steenberg

tussentijds: groot natuurliefhebber, jager en genietter

Overleden: 23 juni 1981 te Veldhoven

Als het bericht van Ties z'n overlijden in de krant verschijnt, wil men het eerst nog niet geloven, maar later blijkt dat de dood echt hard en meedogenloos is en hij ons werkelijk is overleden. Veel te vroeg naar ieders mening, want we hadden hem nog graag op onze V.W.G. vergaderingen erbij gehad, die hij opluisterde door de vertolking van zijn mening en dikwijls relativerende scherpe zienswijze en humor. Hij was een trouw lid, vanaf het eerste uur, en wilde steeds op de hoogte zijn van de V.W.G. activiteiten. Zoals hij zelf was vond hij van ons dat we niet veel moesten vergaderen, maar het veld in en werken. Een echte werkgroep dus. Omdat hij een markante figuur was in ons midden willen wij Ties, die we al veel langer kennen dan de V.W.G. oud is (+25 jaar), gedenken met dit stuk in de Blauwe Klauwier.

Zoals velen Ties alleen maar kennen was hij een jager in hart en nieren en degene die hem meemaakte in het veld kon ervaren dat hij een groot jager was. Van dit laatste wilde hij echter niks weten want Ties vond in z'n eenvoud, wat deze mens siert, dat hij krek as de ander de bisjes kapot schoot. Of dat nou gebeurde met een katalpult, een voorlader, een enkel- of dubbelloops, of een geweer waar 5 schoten op zitten: "Kapot is kapot." Ties had in dit laatste natuurlijk gelijk maar hij schoot zijn wild echt niet zomaar de pijp uit. Hij kende de beesten in het veld en de beesten kenden hem. Wanneer je met hem de beemd in ging en er bleef een kraai zitten dan zei hij: "Da's ne nieuwe die me nog niet kent, want anders was ie wel uwweg gevloge." Het bovenstaande riekt misschien naar grootspraak maar een ding is zeker dat niemand in de V.W.G. kan tippen aan de kennis en het zicht van en op de dieren in 't veld, die Ties had. Hij had zich dit eigen gemaakt door geduldig uren en uren lang stil te observeren. Dit observeren deed hij al van jongsaf aan, want ik heb met mensen gesproken, die toen met Ties op school zaten, dat ze samen naar het Groot Goor gingen, in een boom klommend en dan een vos af gingen zitten loeren. Persoonlijk weet ik nog dat ik Ties, +25 jaar geleden, al tegenkwam op een knie gezeten in d'n eikenval in d'n Brembocht. Samen met z'n hond zat hij de zaak rustig te bekijken. Een eigenschap die veel mensen missen, maar met deze van Ties heeft hij menig geheim de natuur weten te ontfutselen. Wie herinnert zich nog het verhaal van hem over de desoriëntatie van vogels in de buurt van de hoogspanningsleidingen? hoe hij hierover vertelde dat ze plotseling gingen bokstulpen in de lucht en dit verduidelijkte met wilde malende handbewegingen. Een waarneming die aan zelfs de fanatiekste vogelaar niet bekend was. Ties keek duidelijk verde dan alleen maar naar de soort en het aantal. Bij zijn observaties was hij dikwijls alleen, maar als men vroeg van, kan ik ook eens mee, dan stond hij daar welwillend tegenover, want hij was bereid om iets weg te leren en de mensen mee te laten genieten. Als hij alleen op pad was dan kon het zijn dat men plotseling in de Dommelbeemd een stem achter zich hoorde van: Bende ge ok hier? Hij had zich dan al een tijd stil gehouden in het hout om dan plotseling als een geest op te duiken. Sommige mensen van de V.W.G. krijgen van deze verschietende momenten nog steeds een bleke kleur en knikkende knieën als ze er aan terug denken. Toch heeft Ties zijn schuilplaats tussen het hout niet altijd verborgen kunnen houden, want toen mensen 's winters allemaal iets hoorde rammelen achter de struiken bleek het Tieste zijn die tanden klapperend en koud tot op de schenk zijn wild aan het bestuderen was. Hij heeft alles bij elkaar wel zoveel tijd doorgebracht in het veld dat het een wonder is dat hij nog nergens wortel heeft geschoten.

Ties was een sterk gemotiveerde jager want hij vond dat o.a. de kraaien, de hanniekauwen en de eksters kort gehouden moesten wor-

den. Dit kan alleen de miens doen in het tegenwoordige door mensen gevormde landschap. In vliegende houtduiven zag hij steeds vliegend soepvlees en wanneer men bij hem ging buurten dan lag dikwijls zoiets klaar voor in de pan of de soep.

De duiven smaken goed maar volgens zijn zeggen is het lekkerste vlees dat van een wild zwijn. Ties kon dat weten omdat hij zelf zo'n beest heeft geschoten bij Lage Mierde.

De kop van het dier hing bij hem boven de schouw. De beesten die Ties uitkoos hadden weinig kans te ontsnappen, want hij was een goede schutter. Ik herinner me nog het kleiduivenschieten in augustus 1958, Ties deed toen mee en hij was zelf ook al lichtelijk aangeschoten, omdat hij hem van te voren al goed geraakt had. Op kommando van: "Laat ze mer 's komme", knalde hij stuk voor stuk alle duiven tot gruis. Tussentijds had hij zelfs nog tijd om de van hem bekende nuchtere opmerkingen te maken.

Menige ree heeft ook het onderspit moeten delven, want de wand wordt gesierd met menige schedel plus gewei. Ook bij deze reeën heeft Ties selectief regelend opgetreden, maar voor hij ze naar de reeën-hemel hielp is er toch iets tussen hen beide gegroeid wat voor menige sentimentele mens onbegrijpelijk is. Van iedere geschoten ree weet hij dan ook bijna alles. De leeftijd, het geslacht, het mankement, waar het naar de graasplaats kwam, hoe lang het graasde, waar het weer verdween en waar het dan overdag zich schuilhield en nog veel meer. De reeën hadden voor het gemak namen en vanwege de ontstane band waren de schedels voor geen geld te koop. Sommige al dode reeën liepen nu en dan nog vrolijk rond op het witte doek als hij zijn zelf gemaakte films ergens vertoonde. Door zijn met speciale humor doorspekt commentaar gaf hij zijn films met zijn wild een waarde die uniek was. Veel opnamen maakte hij op een van zijn jachtterreinen, een strook grond vlak aan de Belgische grens. Vele uren heeft hij daarvoor in de hoogzit doorgebracht. Andere jacht-

terreinen waren de Dommelbeemd en een stuk Groot Goor allen gelegen in de gemeente Veldhoven. De afstanden overbrugde hij in zijn welbekend blauw Dafje. Hiermee ging hij en kwam hij bijna overal en zelfs bij hondeweer was Ties ermee op stap. Ik herinner me nog een voettocht in de winter van 1978-1979 toen ik van Valkenswaard naar Eersel was gegaan en toen voor het

gemak op de bus naar Veldhoven stond te wachten. Opeens stond Ties met zijn blauw Dafje voor m'n neus en zei: "As ge ok dieë kant op moet dan rejj mer mee". Hoewel de weg spekglad was zette hij me toch in Veldhoven bij mijn ouders af. Dit was ook Ties.

Ik heb het nu steeds gehad over Ties zijn jagen waar menige V.W.G.er, gegrond of ongegrond, fel tegen is. Dingen die indirekt ook de vogels ten goede kwamen door zijn akties worden nog al eens over het hoofd gezien. We zullen er eens enige opnoemen.

- In Veldhoven zijn door de inzet van de jagers, waaronder Ties met zijn rechterhand Paul Dobbelaar, tientallen hectaren bouw- en weiland tot vogelreservaat verklaard. Dit met goedkeuring en steun van de Nederlandse vereniging tot bescherming van vogels.
- Enige dagen voor het maaien van een hooiland zorgde Ties met anderen voor het spannen van draden met afschriktributen boven die plaats. dit om het doodmaaien van de daarin aanwezige dieren te voorkomen.
- Hij was ook betrokken bij de konstruktie van sleepkettingen die voor de maaibalk werden geplaatst om de aanwezige dieren te verjagen en nog de kans te geven weg te komen voor het dodende mes.
- Hij was het die in de gemeente Veldhoven zorgde voor plaatsing van vele nestkasten in parken en bossen in 1978.
In al zijn jachtterreinen hingen vele nestkasten die hij allemaal zelf maakte.
- Samen met Zr. Marie Silaska ging hij als jager op de lagere school het een en ander vertellen over het wild en de vogels. Hij draaide dan ook zijn films en na afloop moesten de kinderen een opstel maken. deze nam Ties dan mee en de besten beloonde hij later met de dure fraaie boeken van RienPoortvliet.

Dierenliefhebber Ties is ook verzorger geweest in Animali en enkele voorvallen zijn de moeite waard om aangehaald te worden.

Hij moest daar ook de leeuwen verzorgen. Een was erbij die Ties aanviel en hem in zijn schouder beet. Nadat hij eerst die leeuw met een altijd parate schopsteel had bewerkt moest hij toch naar het ziekenhuis. De wond moest gehecht worden, waarvoor Ties op de operatietafel terecht kwam. Terwijl Ties dit vertelt lacht hij en zegt: "Alles was steriel, behalve de patient, want die had de stront nog aan de laarzen zitten".

Een andere stunt die bekend is, is dat op een zeker moment in de krant verscheen dat er resusapen waren ontsnapt bij Animali. Overal in de bossen zaten die dingen. Wat was nu het geval? Men had deze met opzet losgelaten als reclamestunt en het was apart van die apen in het bos die toch bijna niets kostten.

Ties was niet alleen jager maar ook een vaardig iemand die bijna alles kon. Deze vaardigheid kwam hem van pas wanneer hij ging werken bij een baas. Hij wilde wel werken maar zijn persoonlijke vrijheid stond hoog in het vaandel. Hij bedong steeds een dag minder werken in de week dan de andere mensen gewoon waren. Een standpunt waar hij zijn tijd al ver mee vooruit was. Zijn stelling was ook: Wa ge op 't eind van de week nog over het da hedde te veul verdiend. Wanneer zijn baas dan vroeg van: "Moet gij nou iedere maandag gaan jagen?", dan antwoordde Ties: "Nou ja as gij wilt dè'k go visse dan is dè ok goewd, mer de mondag moet ik wel vrij hebbe".

Zijn vaardigheid en nuchter energiebesparend technisch inzicht kon men ook bewonderen in zijn woning, die aandeed als een degelijke warm aangeklede blokhut. Geweren, schedels, foto's, boeken, aquaria, banken, stoelen en nog veel meer met een goei tas koffie maakten een sfeer, die alleen bij Ties was. Menigeen heeft hier nog lang gezeten tot in de vroege uren na het gezegde van Ties: "Moete nou al gon? Buurt nog 'n pèp." Ties hield van buurten en samen een pintje vatten. In de Plank, z'n stamkroeg, zal men hem missen alsook de vaste karnavalsvierders die bijna allemaal Ties kenden, omdat Ties allang karnaval vierde toen men dat nog vastenavond noemde. Tot het hossen en springen bij dit gebeuren liet hij zich niet zo vlug verleiden, maar de V.W.G.ers hebben hem zover gekregen in het jaar dat het lied; En in het bos daar zijn de jagers, een topper was. hij gaf daar toen

danscapriolen weg, die menigeen niet van hem verwacht had. Zo ziet men maar weer dat de talen-ten van iemand aan de buitenkant niet te zien zijn.

Een ander ding dat gememoreerd mag worden en wat lang niet iedereen weet is dat hij het was die voor Zr. Marie Silaska op jaarvergaderingen bloemen meebracht. Ties wist haar werk te waarderen met deze stille bloemenhulde. Het is misschien toeval maar hij was het ook die zijn hoedje, dat hij anders nooit afzette, beschikbaar stelde bij de geldinzameling voor een bloemstuk bij haar overlijden. Hij wist toen niet dat hij de eerste zou zijn, die haar zou volgen van onze V.W.G.. Beiden waren lid vanaf het eerste uur met hen zijn wij, de V.W.G. en de gemeenschap, twee monumenten armer. Ties alles heb ik van jou niet op kunnen schrijven maar jou kennen-de hoef da ok nie.

Ties wanneer we mekaar nog ooit 's erges tege komme dan buurte we nog 's 'n pêp.

Dat het hem in de eeuwige jachtvelden goed gaat.

Wim Jacobs.

Met dank aan de medewerkers,
Pául Dobbelaar en Jacques van Kessel.